La Guerra Civil a Gualta

Treball presentat a la XII edició dels Premis a treballs d'estudiants sobre el Montgrí i el Baix Ter, que organitza el Museu.

Introducció general

La Segona República espanyola (1931-1936), massa progressista en una societat molt conservadora, va fer que aparegués molta oposició. L'oligarquia va deixar la via legal i va inclinar-se cap a l'aixecament armat de l'exèrcit. Milers de camperols, obrers sindicats i partits polítics es van oposar a més d'una gran part de la classe social mitjana.

Els militars, amb el suport de civils armats, es van apoderar dels òrgans de govern i van establir un govern format per alts caps militars.

Les tropes nacionals ocuparen Ceuta, Melilla i Tetuan, on eliminaren la resistència republicana; va ser el 17 de juliol al Marroc i el dissabte 18 de juliol de 1936 a la península. En aquesta zona era on es trobaven les millors unitats de l'exèrcit; tot i això, el govern republicà no va prendre cap mesura.

Franco va anar de Canàries al Marroc amb un avió provinent d'Anglaterra per prendre el comandament de les tropes sollevades.

El general Mola va declarar l'estat de la guerra i hi va haver altres insurreccions paral·leles dirigides per diferents generals.

Espanya va quedar dividida en dues zones, la nacional i la republicana, encara que aquesta última disponia dels millors emplaçaments. En general, hi havia un clima de desconfiança.

Les potències feixistes (Alemanya, Itàlia i Portugal) van donar suport als rebels. La Unió Soviètica era l'aliada dels republicans.

Amb l'ajut dels avions alemanys i italians, les tropes del general Franco van travessar l'estret, amb la qual cosa es va produir el primer trasllat de tropes militars amb avió de la història.

En l'aixecament se seguiren els mateixos passos a tot arreu:

- Detenció dels caps militars que no se sollevaven.
- Ocupació dels edificis administratius.
- Ocupació de les seus dels sindicats i partits d'esquerres i, a més, si es trobava algun cap o alguna persona important era afusellat sense cap tipus de miramент.

El general Franco va ser destituït per la República, però la situació era cada cop més difícil.

El govern republicà va iniciar la defensa i recuperació de les zones revoltades. A Catalunya, l'actuació militar es va centrar a treure els nacionalistes de les tres capitals aragoneses que estaven ocupades i també les Balears.

Catalunya continuava amb un govern autònom: la Generalitat, la qual mantingué el seu poder en iniciar-se la guerra.

Els objectius de la Generalitat foren:

- Reconfirmar els seus poders amb el govern central amb qui havia tingut problemes econòmics.
- Eliminar els desordres públics.

A finals de l'any 1938, la situació dels republicans era dolenta, ja que l'exèrcit estava desgastat, mancat d'armament i d'aliments.

Franco no volia negociar i, per tant, era necessari defensar la república i resistir el màxim de temps possible.

L'ofensiva franquista era immediata; els republicans, encapçalats pel general Roig, van preparar la defensa basada en la resistència, per una banda, i, per l'altra, van preparar un conjunt d'operacions simultànies als altres fronts, que van fracassar.

L'atac de Franco va començar el 23 de desembre. Es va produir la batalla de l'Ebre. A principis del 39 els franquistes van vèncer les línies republicanes i tot va ser molt ràpid a partir d'aleshores.

El 15 de gener va caure Tarragona i tot seguit la situació a Barcelona i tot Catalunya, en general, era dramàtica. El govern català, el dia 22 de gener, va iniciar la marxa cap a la frontera francesa. A poc a poc, el mes de febrer, tot el territori català va quedar ocupat.

La Guerra Civil a Gualta

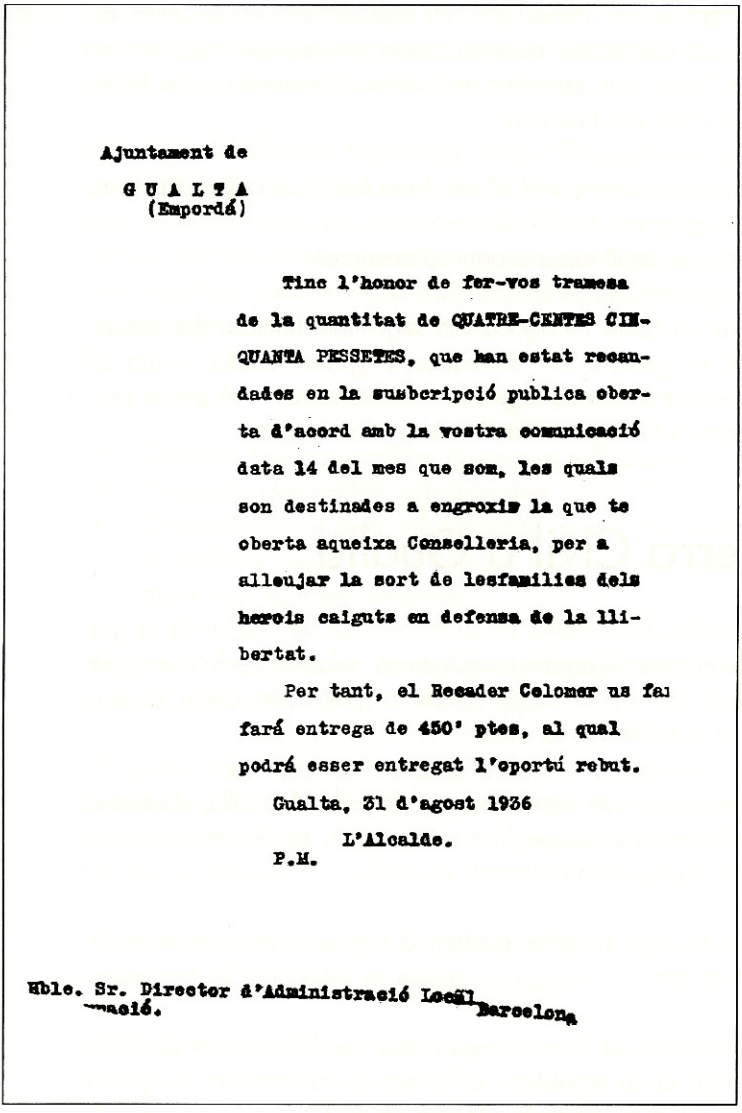
La gent de gualta i les rodalies es va assabentar de l'esclat de la guerra principalment pels mitjans de comunicació, sobretot per la ràdio, que era la principal font d'informació. També la gent va fer córrer la veu i de seguida tot el poble ho va saber.

Alguns gualtencs se'n van assabentar en un ball a Torroella, d'altres al treball, i s'ha de destacar que hi havia un gran moviment que es va accentuar per la presència de tinents al poble.

L'ambient que es vivia era principalment d'angoixa, nerviosisme, incertesa i també de por.

Com a conseqüència de l'aixecament militar del 18 de juliol de 1936 contra el govern de la república, a Gualta es va nomenar un govern antifeixista que va durar aproximadament un mes.

El 23 d'agost, el Comitè Antifeixista de Gualta va crear un altre consistori encapçalat per Francesc Calabús, d'Esquerra Rpublicana de Catalunya, i integrat també per un altre membre d'aquest partit i tres del Front Popular-CNT.

Ajuntament de

G U A L T A
(Empordá)

Tinc l'honor de fer-vos tramesa de la quantitat de QUATRE-CENTES CINQUANTA PESSETES, que han estat recaudades en la susbcripció publica oberta d'acord amb la vostra comunicació data 14 del mes que som, les quals son destinades a engroxir la que te oberta aqueixa Conselleria, per a alleujar la sort de lesfamilies dels herois caiguts en defensa de la llibertat.

Per tant, el Recader Colomer us fa fará entrega de 450' ptes, al qual podrá esser entregat l'oportú rebut.

Gualta, 31 d'agost 1936

L'Alcalde.

P.M.

Hble. Sr. Director d'Administració Local Barcelona.

Escrit de la tramesa de les 450 ptes. recaptades en la subscripció popular.

Durant l'agost del 1936 es van recollir 450 ptes. en una subscripció popular destinada a ajudar les famílies de soldats morts al front, i també es fa una relació dels ciutadans de Gualta aptes per a la guerra. Eren 56 persones de 18 a 40 anys, 32 de les quals ja havien fet el servei militar. La majoria s'ocupaven de les feines del camp.

MUNICIPIO DE GUALTA. Partido de La Bisbal. GERONA

R E L A C I O N nominal de los ciudadanos aptos para servicio de armas, de 18 a 40 años que residen en este termino municipal, con indicación de los que sirvieron en el Ejercito, el Cuerpo donde lo hicieron y profesión en su vida civil actual.

Nombre y apellidos	edad	Cuerpo sirvieron	Profesión	Observación
Sixte Devant Camps	36	Artilleria	Labrador	Actualmente se halla hernidado.
Jesús Pujol Castellé	25	id	id	----------
Andrés Noguer Fercará	30	id	Pastor	----------
Enrique Muriscot Giralt	39	Ferrocarriles	Comércio	----------
Pedro Marti Marqués	37	Caballeria	Labrador	----------
Jesé Blay Mateu	39	Aeronautica	id	----------
Luis Solés Bech	26	Ms.Zapadores	Barbero	----------
Benito Gali Brunet	24	id	id	----------
Jaime Pi Grau	36	Infanteria	Labrador	
Ramón Miret Carré	34	id	id	
Miguel Mascarreras Marti	29	id	id	
Narciso Serra Figarola	23	id	id	
Carles Tarrés Vilá	26	id	id	
Jesé Geu Gironella	33	id	id	
Jesé Sens Gali	21	id	id	
Daniel Mascarreras Marti	22		id	Prerrega 1ª
Jesé Gispert Salé	29		id	Prerrega 1ª
Juan Brancós Aradas	31		id	Prerrega 1ª
Antonio Cell Cateura	33		Peón alba-ñil	Prerrega 1ª
Narciso Sens Cell	32		Labrador	Prerrega 1ª
Jesé Gali Gali	27		Chofer	Prerrega 1ª
Jesé Remaguera Aleñá	23		Labrador	Mlepe.U.S.A
[illegible]	XX	Infanteria	Id	----------
Jesé Grasset Andreu	22	id	id	

Llistat de les persones d'entre 18 i 40 anys

Ramón Batlle Comas	22	Infanteria	Labrador	
Josè Batlle Comas	25	id	id	
Josè Casadellá Puig	32	id	id	
Joaquin Casadellá Puig	30	id	id	
Pauline Casadellá Puig	27	id	id	
José Sens Coll	38	id	id	
Pedro Gali Brunet	23		Panadero	Certe talla.U.S.A.
Juan Gali Brunet	22	id	Labrador	
Joaquin Llenas Basacoma	30	id	id	
José Mener Marull	22	id	id	
Jaime Miás Ricart	34	id	id	
Jaime Brancós Aradas	38	id	id	Era Cabo interino
Pedro Vilardell Castelló	29	id	id	Era Cabo.
Ginés Tarrés Vilá	28	id	id	Era Cabo.
Josè Agell Clos	27	id	Comercio	Era Cabo.(Furriel)
Melcher Salé Font	33	id	Electricista	
Juan Bassa Batlle	18		Mecanico	Mener
Josè Gimpera Cederch	19		Labrador	id
José Jaime Fuster	19		id	id
Nicete Masllerèns Parrrels	20		id	id
Josè Cortina Diaz	18		Confitero	id
Ricardo Carbó Beada	19		Barbero	id
Juan Trinch Neguer	19		Carpintero	id
Josè Puig Salvá	18		Labrador	id
Eduardo Bassa Batlle	20		id	id
Juan Ferrer Pascal	20		id	id
Joaquin Calabús Ramell	19		id	id
Luis Gali Brunet	18		Barbero	id
Luis Miás Ricart	18		Labrador	id
Pedro Calabús Gusó	20		id	id
Salvador Bellapart Agusti	19		id	id
Josè Mercader Vilaneva	20		id	id

Total de ciudadanos que figuran en esta relación CINCUENTA Y SEIS

Gualta 2 Octubre 1936.

Vº Bº El Alcalde.

El Secretario intº

Llistat de les persones d'entre 18 i 40 anys

A finals del 1936 es va formar el Consell Municipal, també encapçalat per Francesc Calabús. Aviat els seus membres van dimitir, ja que creien que aquests havien de ser escollits per les entitats polítiques i sindicals de Gualta, d'acord amb els decrets de la Generalitat del 9 i 12 d'octubre de 1936.

Llavors, en una sessió celebrada durant el febrer de 1937, sota la presidència del jutge Josep Saló, es va donar poder als ciutadans que havien estat elegits per part de les diferents organitzacions polítiques i sindicals, per tal de constituir el nou ajuntament.

Es va escollir alcalde altre cop Francesc Calabús, ara al comandament de la CNT (sindicat anarquista). L'Ajuntament es va organitzar amb conselleries que reflectien l'excepcionalitat de la situació que s'estava vivint.

Els soldats i refugiats a Gualta

L'abril del 1937, l'alcalde de Gualta va demanar al conseller de Defensa de la Generalitat que, com que era plena temporada de la sembra del blat de moro i recol·lecció dels cereals, deixés als xicots del poble que estaven combatent al front de Bujaraloz tornar uns dies a casa per ajudar la família.

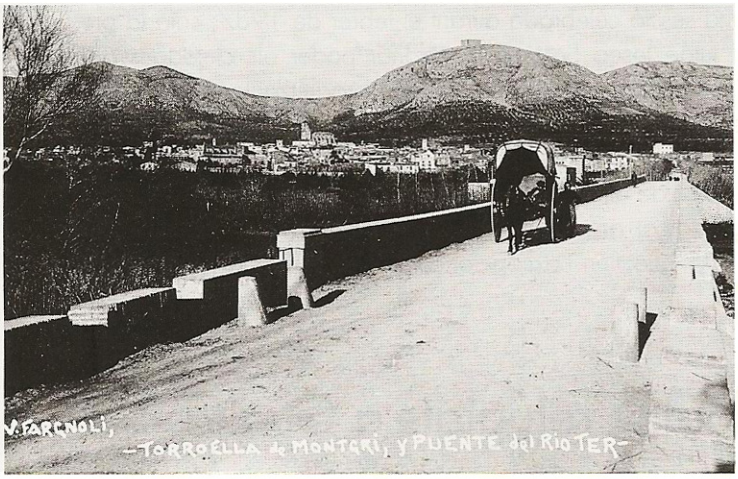
La petició fou denegada. Al poble hi havia 3 tractors, dels quals 2 eren particulars i 1 era col·lectivitzat, i 2 batedores: una de particular i una de col·lectiva.

Les forces republicanes anaren perdent terreny i, durant l'octubre de 1937, 88 veïns caps de família de Gualta van ajudar els refugiats que hi havia al poble donant-los roba de llit, llençols, mantes, coixins, etc. Com a mínim hi havia uns 34 refugiats, la majoria procedents del nord d'Espanya.

Hi havia una comunió de refugiats encapçalada per Martí Casadellà, la qual tenia cura de proveir de sabó les dones refugiades i també ajudes amb aliments.

El pont

El Ter era molt important per al regadiu dels conreus, però els seus canals estaven en molt mal estat, la qual cosa feia que cada cop que hi havia una riuada, el riu es desbordés i inundés tots els camps.

El pont vell sobre el riu Ter (Foto Arx. Fot. Museu)

El pont que comunicava Torroella i Gualta va ser destruït amb una bomba, aproximadament entre el 4 i el 7 de febrer de 1939, per part dels republicans, per tal que les tropes franquistes no poguessin entrar a Torroella de Montgrí. Això només ajornà la seva entrada dos dies. El 3 de juliol de 1940, van arribar 200 presoners de guerra, la majoria dels quals eren joves que després de la victòria dels nacionals van ser denunciats com a "desafectos al régimen".

Ruïnes del pont després de la voladura (Foto Arx. Fot. Museu)

A partir de la seva destrucció i durant dos anys no hi va haver pont i la gent es comunicava a través d'una barca pel pas de Gualta, i més tard es construí una passera provisional de fusta i ferro.

Es va procedir a la primera reconstrucció del pont, però, ja sigui que el projecte que seguien no era el més adequat o que els material no eren de bona qualitat, va fer que amb la primera riuada d'aquell hivern, el dia de Sant Esteve, el pont tornés a quedar altra vegada en runes i el Ministeri d'Obres Públiques va quedar retirat de l'obra.

La barca al pas de Gualta (Foto Arx. Fot. Museu)

Acabat l'hivern, l'exèrcit, mitjançant el cos d'enginyers especialistes de ponts i camins, es va fer càrrec de l'obra. Es va dissenyar un nou projecte més adequat i elaborat, i la reconstrucció es va dur a terme per companyies d'exexiliats i comandaments de presoners.

Participaren aproximadament unes 300 persones. La feina va ser ben feta, ja que en finalitzar l'obra hi va haver la riuada més gran que es recorda dels darrers vuitants anys; l'aigua va arribar a cobrir tres quartes parts dels pilars i va resistir sense problema; en canvi la passera provisional que s'havia construït una mica més avall no va poder resistir la riuada i va caure.

La inauguració oficial es va fer el dia 11 de desembre de 1940. El pont va ser batejat amb el nom de Teniente General Orgaz.

La passera provisional
(Foto Arx. Fot. Museu)

La vida a Gualta durant la guerra

A principis del 36 l'alcalde va ser Paulí Puig i Piferrer, el qual va ser substituït més tard per Francesc Calabús. Durant el novembre del 36 es van aprovar les reformes per a l'obertura d'un carrer des de la plaça de l'Església al carrer de Llavià i les reformes de la plaça i de l'escalinata.

Amb els locals confiscats pel Comitè Antifeixista es volia fer una escola, però es va considerar que no n'hi havia cap d'adequat per a aquest propòsit i que els locals escolars actuals ja eren suficients per a la població escolar, si bé s'hi havia de fer algunes modificacions. També en aquest any el Departament de Governació de Barcelona va demanar que s'enviés una llista amb els homes d'entre 18 i 20 anys on s'indiqués quins ja havien fet el servei militar i, si era aquest el cas, en quina categoria. Només havien de restar exempts els considerats inútils per a la guerra.

El 3 de febrer del 37 els consellers de l'Ajuntament van dimitir, ja que les entitats polítiques i sindicals tenien dret a elegir els seus representants d'acord amb els decrets de la Generalitat del 9 i 12 d'octubre del 36.

PECCION DE PRIMERA ENSEÑANZA
DE GERONA

Para informar a la superioridad acerca de las construcciones escolares precisas en esa localidad, le ruego que, en el plazo de tres días, envíe a esta Inspección los datos siguientes:

1.° Si tiene incoado ante el Ministerio expediente para la construcción de escuelas, fijando la fecha en que fué incoado.

2.° Si esa Alcaldía o el Comité de la Escuela Nueva Unificada se ha incautado de edificios en que puedan ser instaladas las Escuelas Nacionales necesarias para toda la población escolar.

3.° Si desean que los expedientes incoados queden sin efecto, por contar ya con edificios apropiados para los fines de la enseñanza, o que sigan su curso, en cuyo caso se les dará preferencia.

4.° Los Ayuntamientos que no han incoado expediente para construcciones escolares ni disponen de edificios incautados, deberán manifestar con la mayor urgencia si los locales de las Escuelas reúnen condiciones y, en caso negativo, deberán incoar urgentemente el oportuno expediente en solicitud de la construcción de las Escuelas precisas.

Gerona, 17 de septiembre de 1936.

El Inspector Jefe,

INSPECCIÓN DE 1.ª ENSEÑANZA - GERONA

Alcalde de Gualta

Escrit sobre les escoles

G U A L T A

Tengo el honor de comunicar a V.

tal como interesa en su escrito de

17 del actual, lo siguiente:

1º = Este Ayuntamiento no tiene incoado expediente alguno para construcción de escuela

2º = Los edificios incautados por el Comité antifacista no son propios para escuelas.

3º = No precisa contestar sobre ese numero por referirse a los expedientes inceados.

4º = No habiendose inceado expediente ni incautado de locales apropiados para escuelas, esta Alcaldia hace constar: que los locale escuelas son suficientes actualmente para la población escolar, si bien se haran dentro de los mismos, en breve plazo algunas modificaciones sanitarias.

Por tanto, no interesa incoar expediente para construcción de nuevas escuelas.

Gualta, 22 Septiembre 1936
El Alcalde.

Sr. Inspector de primera enseñanza.

G E R O N A

Escrit sobre les escoles

El 7 de febrer del 37 l'Ajuntament va quedar constituït de la següent manera:

- ERC: Josep Casadellà Puig, Josep Grassot Nicolau i Pere Frigola Mercader.
- CNT: Antoni Coll Cateura, Jaume Brancós Aradas i Francesc Calabús Castelló.

- PSNC: Llorenç Jaume Fuster i Josep Gispert Saló.
- POUM: Joan Pagès Taular.
- Unió de Rabassaires de Catalunya: Miquel Gaus Pellicer.

L'abril del 37, per afavorir la circulació dels vehicles, es va tirar a terra la casa de Joan Castelló del carrer Major, en benefici de l'estètica del poble i la millor conducció. Durant el maig del mateix any també es va posar el rellotge a l'església. A causa de la guerra, els aliments i els productes de la vida quotidiana s'encareixen.

Els refugiats que hi havia a Gualta podien anar a menjar a les cases dels gualtencs i aquests també els proporcionaven roba de llit i abrics, i també podien dormir a l'església. La Delegació Oficial de Comptes demana a l'Ajuntament si coneix alguna oferta d'aliments per enviar-los a la població civil de Madrid; també es fan diverses campanyes "Pro ajut queviures" a Madrid. L'octubre del 37 es retornaren les pessetes que es van entregar al Comitè Pro ajut Madrid i a tothom que hi va col·laborar li retornaren l'import en segells.

El setembre del 37 hi va haver una reunió dels pares dels fills convocats a lleves per anar a la guerra; si no hi volien anar, eren obligats a fer-ho per la força.

L'abril del 38 l'alcalde va decidir fer matar el bestiar, perquè la gent pogués menjar. Es van fer matar animals de tothom que en fos posseïdor, fos quina fos la seva espècie. També es va demanar una substituta per a la mestra de l'escola, que tenia una malaltia crònica i això produïa una deficiència, ja que la instrucció era considerada de màxima importància. El nombre de refugiats als pobles es va doblar. L'agost del mateix any es va fer un edicte perquè la gent que no podia pagar els impostos per alleujar el deute del 37, se li expropiés la collita.

Al 38 es criden les lleves del 19, 20 i 21 per anar a la guerra; els de l'Alt Empordà, Garrotxa, Gironès, Baix Empordà i la Selva han d'anar a Girona. Han de portar una manta, roba de reserva, plat o carmanyola, cobert, cantimplora i calçat, tot en bon estat. Tots seran reconeguts pel metge i el viatge es farà amb tren i les despeses correran a càrrec de l'Estat.

El Comissariat d'Assistència als refugiats prohibeix als ajuntaments, el juliol del 38, d'autoritzar desplaçaments de refugiats, considerats inútils, fora de la població on havien estat destinats per evitar despeses extraordinàries.

Es va produir el reemplaçament de la lleva del 22.

Des de la Prefectura Comarcal es demana a la gent de la rereguarda que no abandoni els conreus perquè es quedaran sense aliments si es continuen abandonant els cultius al ritme que s'està fent.

Durant el període de la guerra no es van celebrar moltes de les sessions ordinàries de l'Ajuntament perquè no es presentava cap conseller, ja sigui per problemes derivats de la guerra o d'algun altre tipus.

L'any 1932, amb la llei de secularització i havent-hi com a alcalde José Romaguera Aleñà, es va expropiar el cementiri de l'església pel mòdic preu de 300 pessetes, que era insignificant; el capellà va conservar una clau i tenia dret a inspeccionar-lo. El traspàs es va justificar per causes d'embelliment i per la seva conservació; es va deixar de diferenciar entre la part civil i la religiosa i se li va posar el nom de Cementiri Municipal. L'any 39, l'alcalde va passar a ser Lorenzo Ullastres; al juliol el govern va fer una llei que anul·lava la Ley de secularización y cementerios, mitjançant la qual l'alcalde va tornar al capellà les possessions de l'església i el cementiri que havien estat expropiats pel govern de la república. Al cementiri es va tornar a distingir la part civil i religiosa i es va treure el nom de Cementiri Municipal.

Testimonis

1. El Comitè Antifeixista del poble, en esclatar la guerra, va afusellar el capellà de Gualta com a represàlia a l'aixecament dels nacionals. Primer anaren a buscar-lo a la rectoria on vivia amb el seu pare, que els digué que si s'enduien el seu fill, ell el volia acompanyar, tot i que li van dir que no li farien res. Els van empresonar; el dia següent van ser afusellats a la carretera d'Ullà i deixaren els cossos allà mateix abandonats.

Aquest testimoni també ens va explicar que hi havia una certa por cap als "rojos" per l'afer del capellà, entre altres coses. Per aquest motiu i

també perquè s'estava acabant la guerra, la majoria de la gent de Gualta es va alegrar de l'arribada dels nacionals.

Acabada la guerra, van iniciar represàlies contra els "rojos". El president del Comitè de Gualta va ser afusellat i també es van empresonar 5 o 6 membres més. El testimoni ens ha explicat que el president, com a responsable del Comitè, va pagar les accions empreses per aquest.

2. Aquest testimoni ens ha dit que a Gualta van morir 13 persones al front, encara que n'hi van anar moltes més. També ens ha recalcat que la guerra va ser un esdeveniment molt fort, la gent tenia molta por, es van dur a terme moltes venjances i es respirava un aire de desconfiança.

Abans de la guerra es va fer una assemblea del Sindicat de Pagesos per repartir les terres equitativament entre tots els pagesos. Alguns dels assistents a l'assemblea van demanar al jutge Saló que comencés el repartiment de les terres, però ell, encara que era un republicà convençut, va respondre que només podia repartir les seves.

Quan va esclatar la guerra es van formar els Comitès Antifeixistes. Aquests van fer molts assassinats, destrosses i també feien pagar a la gent amb l'amenaça de matar-los.

Aquest testimoni ens ha exposat el desenvolupament dels fets relacionats amb l'assassinat del capellà de Gualta. Segons ens va dir, el president del Comitè, a canvi de 400 duros, va aturar el seu assassinat i va recomanar-li que s'amagués. Quan semblava que ja no hi havia perill, el president va dir-li que ja podia fer vida normal; un dia quan va anar a fer un volt a l'hort, unes persones de Torroella van descobrir-lo i ho van denunciar al Comitè del poble esmentat. El president va aconsellar-li que anés a Peralada a refugiar-s'hi i el seu pare el va voler acompanyar, però tot va ser un engany: el conductor de l'automòbil que els transportava va dir-los que havia d'anar a fer benzina a Torroella, però quan van ser allà els van dur a l'església on els van empresonar. L'endemà van ser afusellats prop d'Ullà i els seus cossos abandonats; i aquest testimoni juntament amb altres persones els van recollir i els van enterrar a Gualta.

Durant la guerra també van matar els rectors de Torroella i l'Estartit, i ens va explicar que aquest últim el van afusellar de cares a un arbre de la

carretera que va a Pals i que, a l'arbre, va quedar un forat que va estar plorant fins uns anys després.

Els republicans també van entrar a l'església i van destrossar les figures dels sants, les altres figures que hi havia i tot el que van arreplegar; llavors ho van llençar davant de l'església i hi va haver gent que va recollir algunes coses, però totes les altres, els republicans les van cremar.

També es van endur les campanes de l'església per fer-ne metralla i canons.

Aquest testimoni va estar 11 mesos al front, però ja cap a la darreria de la guerra. També va estar en un camp de concentració a Miranda de l'Ebre, presoner juntament amb d'altres de Gualta; hi havia milers de presoners i estaven en unes condicions molt dures i eren maltractats tot sovint, els pegaven entre d'altres coses. Demanaven gent per anar a treballar, però ningú no hi volia anar; treballaven a les muntanyes de Terol i durant l'hivern hi nevava i hi passaven molta fred.

Als soldats nacionals, per menjar, ens ha dit que els donaven 2 "xuscos" (tall de pa una mica més gran que un llonguet i més consistent) i una ració; en canvi als presoners, només la meitat, és a dir, 1 "xusco" i la meitat de la ració normal.

En acabar la guerra, quan els nacionals van entrar al poble, van afusellar el president del Comitè Antifeixista, el qual era una bona persona, però estava influenciat pels altres membres que ho dirigien tot, però no acceptaven les responsabilitats. Per això el president va pagar per ells.

Conclusió final

La Guerra Civil espanyola és un dels esdeveniments més dramàtics de la història d'Espanya i Catalunya. L'enfrontament civil va causar centenars de milers de morts i exiliats, una destrucció de la convivència política i humana i el començament de diferències importants entre els partidaris dels dos bàndols enfrontats; l'odi va tenir un paper protagonista durant moltes dècades.

Va suposar la desfeta de totes les esquerres, també provocà un endarreriment respecte Europa, l'abolició del règim democràtic i l'estructura autònoma de Catalunya.

Finalment agraïm la col·laboració de tota la gent que ens ha ajudat i ens ha proporcionat informació i, especialment, també agraïm l'ajuda dels nostres testimonis que no han volgut revelat la seva identitat per motius personals i de l'arxiver de l'Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal. També agraïm l'ajuda de l'Ajuntament de Gualta i, en especial, de Josep Casadellà.

Bibliografia

ALBERCH, R. *Gualta*. Col·lecció Quaderns de la Revista de Girona.
Llibre de la Festa Major. 1997. Torroella de Montgrí.
Sepharad. Llibre d'història de 3r de BUP.
Enciclopèdia Catalana. Vols. XII i XIII.
Llibres d'actes municipals i correspondència de l'Ajuntament de Gualta dels anys 1936-1939, dipositats a l'Arxiu Històric Comarcal de la Bisbal d'Empordà.

Jordi Bosch Pascal,
Josep Coll Piferrer,
Giorgio Di Palma,
Salvador Galceran Ros